

Euroopa Liidu
Nõukogu

Brüssel, 27. mai 2022
(OR. en)

9563/22

JAI 761	DROIPEN 69
COSI 149	COPEN 210
ENFOPOL 298	FREMP 110
ENFOCUSTOM 89	JAIEX 61
IXIM 145	CFSP/PESC 705
CT 99	COPS 238
CRIMORG 81	HYBRID 49
FRONT 218	DISINFO 47
ASIM 47	TELECOM 248
VISA 87	DIGIT 108
CYBER 191	COMPET 408
DATAPROTECT 175	RECH 307
CATS 30	

SAATEMÄRKUSED

Saatja:	Euroopa Komisjoni peasekretär, allkirjastanud Martine DEPREZ, direktor
Kättesaamise kuupäev:	25. mai 2022
Saaja:	Nõukogu peasekretariaat

Komisjoni dok nr:	COM(2022) 252 final
-------------------	---------------------

Teema:	KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE ELi julgeolekuliidu strateegia rakendamise neljas eduaruanne
--------	---

Käesolevaga edastatakse delegatsioonidele dokument COM(2022) 252 final.

Lisatud: COM(2022) 252 final

Brüssel, 25.5.2022
COM(2022) 252 final

KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE JA NÕUKOGULE

ELi julgeolekuliidu strateegia rakendamise neljas eduaruanne

I. SISSEJUHATUS

ELi praegustes julgeolekukaalutlustes domineerib Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu. See sõda ei ohusta ainult Ukrainat, vaid selle eesmärk on õõnestada stabiilsust ja julgeolekut kogu maailmas. ELis toob see kaasa mitmesuguseid ohte kodanike julgeolekule. Energia ja toorainetega varustamine on muutunud ebakindlaks. Lisaks võivad elutähtsad taristud osutada küberrünnakute sihtmärgiks. Liidusisest ohutust ja turvalisust ohustavad võimalikud rünnakud või õnnetused, mis tulenevad keemilistest, bioloogilistest või radioloogilistest mõjuritest sõjatoos. Organiseeritud kuritegevus võib hakata kiiresti ära kasutama miljonite sõja eest põgenenud inimeste haavatavust, hakates kaubitsema naiste ja lastega, kes on eriti suures ohus.

Nende uute ja võimalike ohtudega silmitsi seistes on EL jäänud otsusekindlaks ja ühtseks. Kuigi sõja mõju on seni piirdunud peamiselt Ukraina territooriumiga, on EL ohumaastiku tõhustatud jälgimise kaudu suurendanud *valvsust ja koordineerimist* ning astunud samme vastupanuvõime suurendamiseks, et tagada ohtudeks *valmisolek*.

10.–11. märtsi 2022. aasta Versailles' deklaratsioonis¹ rõhutasid Euroopa juhid vajadust valmistuda kiiresti tekkivatele väljakutsetele reageerimiseks ning muu hulgas „kaitsema end üha kasvava hübriidsõja eest, tugevdades oma kübervastupidavusvõimet, kaitstes taristut, eelkõige elutähtsat taristut, ning võideldes desinformatsiooni vastu“.

Julgeolekuliidu raamistik on kogu ELis julgeoleku tagamisel keskse tähtsusega. Praeguses geopoliitilises olukorras on selle ülesande seisukohast jätkuvalt otseselt asjakohased ELi julgeolekuliidu strateegias² sätestatud neli strateegilist prioriteeti: i) tulevikukindel julgeolekukeskkond; ii) muutuvate ohtudega tegelemine; iii) eurooplaste kaitsmine terrorismi ja organiseeritud kuritegevuse eest ning iv) tugev Euroopa julgeoleku ökosüsteem. Sõda on esile toonud, et EL ja selle liikmesriigid peavad täiel määral ära kasutama ELi julgeolekuliidu strateegia raames juba olemasolevaid seadusandlikke ja poliitilisi vahendeid, mis on aluseks ELi koordineeritud toetusele liikmesriikidele mitmesugustes küsimustes alates organiseeritud kuritegevusest ja terrorismist kuni küberturvalisuse ja hübriidohtudeni.

Euroopa justiits- ja siseküsimuste valdkonna ametid on samuti suurendanud oma jõupingutusi seoses Ukraina sõjaga ning neil on võtmeroll ohtude hindamisel ja operatiivse reageerimise toetamisel³. Veel üks oluline tegur on Schengeni ala toimimistavade ja juhtimise pidev tugevdamine.

Käesolevas neljandas julgeolekuliidu eduaruandes keskendutakse viimaste kuude sündmustele, mis on toimunud pärast seda, kui Venemaa alustas agressioonisõda Ukraina vastu. Aruandes antakse ülevaade julgeolekuliidu kõigis tegevussuundades toimunud ja käsitletakse valmisolekuvajadusi, mis tulenevad Ukraina sõjaga seotud võimalikest julgeolekuohtudest. Muude julgeolekuliiduga seotud küsimuste hetkeseis on esitatud aruande lisas.

¹ <https://www.consilium.europa.eu/media/54799/20220311-versailles-declaration-et.pdf>

² COM/2020/605.

³ [ELi justiits- ja siseküsimustega tegelevate ametite ühisavaldus Ukraina kohta | Euroopa Liidu Varjupaigaamet \(europa.eu\)](#)

II. KÜBERTURVALISUS JA ELUTÄHTIS TARISTU

Sõja puhkemisest alates on nii eraviisilised osalejad kui ka kuritegelikud rühmitused teatanud, et nad tegutsevad kübervaldkonnas ühe või teise poole toetuseks. Häktivism⁴ kujutab endast ohtu, sest see võib põhjustada ülekanduvat mõju kriitilise tähtsusega teenustele ELis, rünnakuid ametlikest võrkudest või muid ettenägematu tagajärgi. Kuigi siiani on sõda peetud suuresti konventsionaalsete vahenditega ja selle ülekanduv mõju on olnud väike, on kõnealusel valdkonnas eskaleerumise oht reaalne.

Seetõttu on EL tõhustanud oma koordineerimist ja valmisolekut. Sõjast tulenevad ohud rõhutavad vajadust arendada ELi, liikmesriikide ja küberturvalisusega tegelevate kogukondade vahel teabe ja erialateadmiste jagamise kultuuri. See hõlmab ELi institutsioonide, asutuste ja ametite ning liikmesriikide ühise tervikliku olukorratadlikkuse arendamist, eelkõige seoses elutähtsa taristuga, millest sõltub siseturu tõrgeteta toimimine.

Ukraina vastu suunatud küberrünnakute omistamine Venemaale

Ukraina vastu suunatud küberrünnakud algasid juba enne Venemaa agressiooni. Sõja esimestel päevadel⁵ püüti nendega kahjustada Ukraina sõjaväelaste kasutajakontosid ja häirida olulisi teenuseid, sealhulgas piirikontrolli ja telekommunikatsiooni.

Kõrge esindaja tegi 14. jaanuaril 2022 Euroopa Liidu nimel avalduse,⁶ milles mõistis hukka Ukraina vastu suunatud küberrünnakud ja kinnitas taas ELi ühemõttelist toetust Ukrainale.

10. mail mõistsid Euroopa Liit ja selle liikmesriigid koos rahvusvaheliste partneritega karmilt hukka⁷ 24. veebruaril Ukraina vastu toime pandud pahatahtliku kübertegevuse, mis oli suunatud Viasatile kuuluva satelliitvõrgu KA-SAT vastu, ning omistasid rünnaku otseselt Venemaa Föderatsioonile. Küberrünnak avaldas märkimisväärset mõju, põhjustades valimatuid sidekatkestusi ja -häireid Ukraina ametiasutustes, ettevõtetes ja erakasutajate juures ning mõjutades mitut ELi liikmesriiki.

Valvsus ja koordineerimine

⁴ Üks hiljutine näide häktivismi kohta on nn protestivara kasutamine selleks, et levitada Venemaa IP-aadressidele populaarse avatud lähtekoodiga paketi kaudu pahavara. See võib ohustada tarneahelat ja viia usalduse kaotamiseni avatud lähtekoodide vastu. Komisjon on selgelt väljendanud, et (isegi heade kavatsustega tehtud) küberrünnakud Venemaa vastu on ebaseaduslikud.

⁵ Microsoft Special Report: [An overview of Russia's cyberattack activity in Ukraine; The hybrid war in Ukraine – Microsoft On the Issues](#)

⁶ <https://www.consilium.europa.eu/et/press/press-releases/2022/01/14/ukraine-declaration-by-the-high-representative-on-behalf-of-the-european-union-on-the-cyberattack-against-ukraine/>

⁷ [Venemaa küberoperatsioonid Ukraina vastu: kõrge esindaja poolt Euroopa Liidu nimel tehtud avaldus \(europa.eu\)](#)

Alates ajast, mil Venemaa alustas agressioonisõda Ukraina vastu, on tugevdatud küberturvalisuse olukorra jälgimist liikmesriikides ja ELi institutsioonides. ELi Küberturvalisuse Amet (ENISA), Europoli küberkuritegevuse vastase võitluse Euroopa keskus, ELi institutsioonide ja ametite infoturbeinsidentidega tegelev rühm (CERT-EU) ning ELi luure- ja situatsioonikeskus (EU INTCEN) on aidanud kaasa ELi ühise olukorrateadlikkuse kujundamisele, jälgides korrapäraselt kahtlast kübertegevust, sealhulgas konkreetsetes sektorites, nagu energeetika, transport ja lennundus, ning andnud hinnanguid ennetusmeetmete suunamiseks.

Samuti on tõhustatud tegevuse koordineerimist ja teabevahetust küberturvalisuse võrgustikega, näiteks küberkriisidega tegelevate kontaktasutuste võrgustikuga (CyCLONe), kuhu kuuluvad riiklikud küberturvalisuse asutused, komisjon ja ENISA. Rakendades sama lähenemisviisi ELi institutsioonide sees, võimaldab koordineerimismehhanismina toimiv küberkriiside rakkerühm jagada teavet kõigi asjaomaste teenistuste, organite ja ametite, sealhulgas ENISA, Europoli küberkuritegevuse vastase võitluse Euroopa keskuse ja CERT-EU vahel. Vaja on pidevaid jõupingutusi, et tagada teabevahetuskanalite toimimine poliitilise, operatiiv- ja tehnilise tasandi vahel ning tõhustada koostööd küberturbe insidentide lahendamise üksuste (CSIRT) võrgustikuga.

Europol käivitas ka ELi õiguskaitsealastele hädaolukordadele reageerimise protokoll, mis võimaldab tõhusamat küberohtude jälgimist ja teabe jagamist paljude sidusrühmade vahel, et luua küberjulgeolekualasest olukorrast terviklik ülevaade.

Küberohtude kõrval on liikmesriigid, Euroopa välisteenistus ja komisjoni talitused suurendanud valvsust ka seoses füüsiliste ohtudega, mis võivad ähvardada elutähtsaid taristuid. Seoses võimalike ELi suhtes rakendatavate vastumeetmetega võivad elutähtsaid taristuid ja nende käitajaid ohustada füüsilised riskid, näiteks sabotaaž mõne riigi või riiklikult toetatavate üksuste poolt.

Valmisolek

Küberturvalisuse ja elutähtsa taristu turvalisuse valdkonnas on valmisolek olulisem kui kunagi varem, arvestades Euroopa suurenenud avatust sõjast tulenevatele ohtudele. Valmisoleku suurendamiseks tehtud jõupingutused hõlmavad mitmeid otseseid meetmeid, millest mõned olid planeeritud juba enne Venemaa kallaletungi Ukrainale. Nende hulgas on õppused, suunised, seadusandlikud meetmed, vastupanuvõime suurendamine elutähtsates sektorites ja koostöö partneritega.

Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariik Prantsusmaa korraldas koos Euroopa välisteenistuse ja Euroopa Liidu Küberturvalisuse Ametiga (ENISA) 2022. aasta alguses stsenaariumipõhise õppuse „EU CyCLES“ (*Cyber Crisis Linking Exercise on Solidarity*), et suurendada teadlikkust poliitilisel tasandil ning tugevdada operatiiv- ja poliitilise tasandi koostööd ulatusliku küberrünnaku korral.

Veebruaris avaldasid ENISA ja CERT-EU **suunised** selle kohta, kuidas suurendada ELis vastupanuvõimet ja valmisolekut⁸. Neis soovitatakse ELi kõigil avaliku ja erasektori organisatsioonidel võtta kasutusele teatavad minimaalsed küberturvalisuse parimad tavad, et

⁸ Ühisväljaanne „Boosting your Organisation’s Cyber Resilience“, 14.2.2022.

küberturvalisuse kultuuri oluliselt parandada. Märtsis avaldas CERT-EU ENISA toetusel täiendavad tehnilised suunised,⁹ samuti turbesuunised Signali rakenduste konfiguratsiooni tugevdamiseks¹⁰ ja mitu praktilist soovitusorganisatsioonidele nende küberturvalisuse parandamiseks.

Seadusandlikud algatused

Praegune olukord rõhutab **olemasolevate õigusaktide rakendamise** kiireloomulisust ja vajadust **võtta pooleliolevad algatused kiiremini vastu**.

Komisjon toetab liikmesriike **küberturvalisuse direktiivi**¹¹ rakendamisel. Direktiivi kohaselt peavad liikmesriigid olema nõuetekohaselt varustatud: näiteks peaks igas liikmesriigis olema loodud küberturbe intsidentide lahendamise üksus (CSIRT) ja määratud pädevad asutused. See loob aluse liikmesriikidevahelisele tulemuslikule koostööle. Kaasseadusandjate saavutatud poliitiline kokkulepe **uue võrgu- ja infosüsteemide turvalisuse direktiivi**¹² kohta on järjekordne oluline samm ELi tugeva valmisolekuraamistiku suunas.

Uus võrgu- ja infosüsteemide turvalisuse direktiiv: valmisoleku edasine tugevdamine

- Uue võrgu- ja infosüsteemide turvalisuse direktiiviga kõrvaldatakse eelmise küberturvalisuse direktiivi puudused, kohandades direktiivi praeguste vajadustega ja muutes selle tulevikukindlamaks. Selles sätestatakse reguleeriva raamistiku miinimumeeskirjad ja liikmesriikide asjaomaste asutuste vahelise tõhusa koostöö mehhanismid.
- Direktiiviga laiendatakse eeskirjade kohaldamisala, lisades uued majanduse ja ühiskonna jaoks kriitilise tähtsusega sektorid (näiteks farmaatsia- ja meditsiiniseadmete sektor või toiduainete tootmine). Direktiivi kohaldatakse kõigi keskmise suurusega ja suurettevõtete suhtes, mis tegutsevad direktiivi kohaldamisalasse kuuluvates sektorites või osutavad direktiivi kohaldamisalasse kuuluvaid teenuseid. Direktiiviga hõlmatakse ka keskvalitsuse tasandi ja piirkondliku tasandi avaliku halduse asutused (v.a kohtud, parlamendid ja keskpangad). Lisaks võivad liikmesriigid otsustada kohaldada direktiivi selliste asutuste suhtes ka kohalikul tasandil.
- Uue direktiiviga kehtestatakse küberturvalisuse riskijuhtimismeetmete võrdlusalused ja luuakse ametlikult Euroopa küberkriisidega tegelevate kontaktasutuste võrgustik EU-CyCLONe, mis hakkab toetama ulatuslike küberintsidentide koordineeritud ohjamist.
- Ettepaneku kohaselt kehtestatakse ka täpsemad sätted intsidentidest teatamise protsessi, teadete sisu ja teatamise tähtaegade kohta ning nähakse täitmise tagamiseks ette õiguskaitsevahendid ja karistused.
- Liikmesriikidel on alates direktiivi jõustumisest aega 21 kuud nende sätete ülevõtmiseks oma siseriiklikku õigusesse.

Uue võrgu- ja infosüsteemide turvalisuse direktiivi osas tehtud edusammudele peaks võimalikult kiiresti järgnema läbirääkimiste lõpuleviimine **kriitilise tähtsusega üksuste**

⁹ Turbesuunised „Security Guidance 2022-01 – Cybersecurity mitigation measures against critical threats“.

¹⁰ „CERT-EU Security Guidance 22-002 – Hardening Signal.“

¹¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. juuli 2016. aasta direktiiv (EL) 2016/1148 meetmete kohta, millega tagada võrgu- ja infosüsteemide turvalisuse ühtlaselt kõrge tase kogu liidus.

¹² COM(2020) 823.

vastupidavusvõimet¹³ käsitleva direktiivi üle, mis pärast vastuvõtmist ja rakendamist peaks suurendama kriitilise tähtsusega üksuste vastupidavusvõimet mitmesuguste ohtude, sealhulgas terrorirünnakute, siseohtude või sabotaaži suhtes. Samuti on oluline, et kriitilise tähtsusega üksuste vastupidavusvõimet käsitleva direktiivi ambitsioonitase vastaks komisjoni ettepaneku eesmärkidele ning et säiliks kooskõla uue võrgu- ja infosüsteemide turvalisuse direktiivi osas saavutatud poliitilise kompromissiga. Üheskoos suurendavad need meetmed kerksust ja valmisolekut, luues sidusama ja tugevama süsteemi, sealhulgas riiklike intsidentidele ja kriisidele reageerimise kavade kaudu. Need meetmed sisaldasid ka komisjoni eelmise aasta soovitusel¹⁴ **ühise küberüksuse** loomise kohta, milles kirjeldati, kuidas küberturvalisuse ökosüsteemi eri osalised (diplomaatia, politsei, tsiviil- ja vajaduse korral kaitsevaldkonnas) peaksid operatiivtasandil koostööd tegema. Praegune ohuolukord rõhutab sellise peamiste osalejate vahelise tulemusliku koostöö väärtuslikkust.

Komisjon jätkab **5G** küberturvalisusega seotud vahendite¹⁵ rakendamise jälgimist. Sellega seoses võttis võrgu- ja infoturbe koostöörühm 11. mail vastu aruande avatud raadio juurdepääsuvõrkude turvalisuse kohta¹⁶. Rühm jätkab koostööd liikmesriikidega, et muuta Euroopa küberturvalisuse pädevuskeskus täielikult toimivaks.

22. märtsil 2022 esitas komisjon ettepaneku **uute eeskirjade kohta, millega nähakse ette ühised küberturvalisuse ja infoturbe meetmed kõigis ELi institutsioonides, organites ja asutustes**. Need eeskirjad tugevdavad ELi haldusasutuste kerksust ning suutlikkust reageerida küberohtudele ja -intsidentidele. Kõnealuste meetmete hõlmamine ühise raamistikuga tugevdab institutsioonidevahelist koostööd ja minimeerib riske. Kavandatava **ELi institutsioonide, organite ja asutuste küberturvalisuse määrusega**¹⁷ suurendatakse CERT-EU volitusi, luuakse uus institutsioonidevaheline küberturvalisuse nõukogu, suurendatakse küberturvalisuse alast suutlikkust ning ergutatakse korrapäraselt hindama küberturvalisuse küpsustaset ja pidama paremat küberhügieeni. Kavandatava **infoturbe määrusega**¹⁸ kehtestatakse infoturbe minimaalsed eeskirjad ja standardid kõigi ELi institutsioonide, organite ja asutuste teabe turvaliseks käitlemiseks ja vahetamiseks, et tagada tõhustatud ja järjepidev kaitse seda teavet ähvardavate ohtude eest. Komisjon kutsub Euroopa Parlamenti ja nõukogu üles neid meetmeid kiiresti vastu võtma.

Komisjon on lõpule viinud avaliku konsultatsiooni digitoodete **küberkerksuse** suurendamise meetmete teemal ning koostab nüüd ettepanekut, mis avaldatakse sel sügisel¹⁹. Ettepanek käsitleb digitoodete ja kõrvalteenuste nõrku kohti. Need tooted ja teenused loovad ELi majandusele ja ühiskonnale uusi võimalusi, kuid põhjustavad ka uusi probleeme, sest mida rohkem on kõik ühendatud, seda tõenäolisemalt mõjutab küberintsident kogu süsteemi, häirides majanduslikku ja ühiskondlikku tegevust.

9. märtsil 2022 võtsid telekommunikatsiooni eest vastutavad ELi ministrid ühehäälselt vastu üleskutse tugevdada ELi küberturvalisuse alast võimekust, sealhulgas rakendada komisjoni

¹³ COM(2020) 829.

¹⁴ [Soovitus ühise küberüksuse loomise kohta | Euroopa digitaalajaloo kujundamine \(europa.eu\)](#)

¹⁵ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/cybersecurity-5g-networks-eu-toolbox-risk-mitigating-measures>

¹⁶ Võrgu- ja infoturbe koostöörühm, aruanne avatud raadio juurdepääsuvõrkude küberturvalisuse kohta, 11. mai 2022.

¹⁷ COM(2022) 122.

¹⁸ COM(2022) 119.

¹⁹ [Küberkerksuse õigusakt – uued küberturvalisuse eeskirjad digitoodete ja kõrvalteenuste jaoks \(europa.eu\)](#)

loodavat uut küberturvalisuse hädaolukordadele reageerimise fondi²⁰. Komisjon kaalub nüüd, kuidas olemasolevaid rahalisi vahendeid parimal viisil kasutada ennetus- ja reageerimismeetmete toetamiseks.

Elutähtsad sektorid

ELi **energiavarustuse** kindlus on kodanike heaolu ja meie majanduse sujuva toimimise seisukohast kriitilise tähtsusega. Praegune olukord on toonud esile vajaduse selgete küberturvalisuse eeskirjade järele selles sektoris. Komisjon töötab elektrienergia määrase kohaselt välja võrgueeskirja piiriüleste elektrivoogude küberturvalisuse kohta,²¹ milles kehtestatakse riskihindamist, ühiseid miinimumnõudeid, planeerimist, järelevalvet, aruandlust ja kriisiohjet käsitlevad eeskirjad. Alates Venemaa agressioonisõjast Ukraina vastu on küberturvalisust käsitleva võrgueeskirja eesmärgid muutunud veelgi olulisemaks. Komisjon on algatanud ka ENISA, ENTSO-E,²² ENTSOGi²³ ja energiaühenduse vahelise struktuurse koostöö energiasektori küberturvalisuse olukorra korrapäraseks jälgimiseks.

EL on teinud tööd partnerite julgeoleku kaitsmiseks, seadmata sealjuures ohtu iseenast. Ukraina ja Moldova elektrivõrkude erakorraline sünkroniseerimine Mandri-Euroopa elektrivõrguga toimus 2022. aasta märtsis pärast riskimaandamismeetmete, sealhulgas küberturvalisusega seotud meetmete vastuvõtmist.

Sõda ja sanktsioonid on tekitanud palju probleeme ka ELi **transpordisektorile**, alates ohutusriskidest, mis mõjutavad ELi tsiviillennundust ja konfliktipiirkondadesse lõksu jäänud veokijuhte, kuni Ukraina transporditaristu hävitamiseni, mis on põhjustanud tarneahelate katkemise ja ohu ülemaailmsele toiduga kindlustatusele. Euroopa Liidu Lennundusohutusamet on tihedas koostöös komisjoniga ja Euroopa Lennuliikluse Ohutuse Organisatsiooniga (Eurocontrol) alates sõja algusest soovitanud lennuettevõtjatel mitte lennata Ukraina õhuruumis ning vältida õhuruumi kasutamist 100 meremiili ulatuses Ukraina piirist Valgevene ja Venemaaga.

Komisjon on teinud tööd ka selle nimel, et tugevdada ELi transpordisektori valmisolekut ja vastupanuvõimet. 23. mail vastu võetud uues transpordisektori hädaolukorra lahendamise plaanis²⁴ tuginetakse õppetundidele, mis on saadud seoses COVID-19 pandeemiaga ja Venemaa kallaletungiga Ukrainale. Selles tehakse ettepanek kümnest meetmest koosneva meetmepaketi kohta, millest EL ja selle liikmesriigid peaksid juhinduma kriisile reageerimise meetmete kehtestamisel ja mille hulgas on minimaalsete transpordiühenduste tagamine, küberkerksuse ja hübriidohtude suhtes vastupanuvõime suurendamine ning koostöö tõhustamine rahvusvaheliste partneritega kriisivalmiduse ja kriisidele reageerimise valdkonnas. Samuti rõhutatakse vajadust korrapäraselt testida kerksust eri kriisistsenaariumide puhul, kaasates asjaomased ELi ametid või muud osalejad ning tuginedes olemasolevatele protsessidele.

²⁰ [08/03/2022 - Déclaration conjointe des ministres de l'Union européenne chargés du numérique et des communications électroniques adressée au secteur numérique - Presse - Ministère des Finances \(economie.gouv.fr\)](#)

²¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5. juuni 2019. aasta määrus (EL) 2019/943, milles käsitletakse elektrienergia siseturгу (ELT L 158, 14.6.2019, lk 54). Ettepanek on praegu läbivaatamisel Energeetikasektori Reguleerivate Asutuste Koostööametis.

²² Euroopa elektri põhivõrguettevõtjate võrgustik.

²³ Euroopa maagaasi ülekandesüsteemi haldurite võrgustik.

²⁴ COM(2022) 21.

ELi terviseohutuse raamistiku kohaselt tuleb varajase hoiatamise ja reageerimise süsteemi kaudu toimuvat teabevahetust, sealhulgas Ukrainast meditsiinilise evakuatsiooni toetamist, kaitsta küberrünnakute eest. Seetõttu tugevdatakse süsteemi turvalisust.

Koostöö partneritega

EL jätkab koostööd oma rahvusvaheliste partneritega, et ennetada, takistada ja heidutada pahatahtlikku käitumist küberruumis ja sellele reageerida. Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu on muutnud koostöö kõnealusel valdkonnas olulisemaks kui kunagi varem. Sellega seoses on Euroopa välisteenistus teinud tööd selle nimel, et vahetada olukorratähtsusega seotud teavet ja koordineerida vastumeetmeid Ukraina vastu suunatud pahatahtlikule kübertegevusele ning toetada Ukrainat ja teisi piirkonna riike, tehes koostööd partneritega, sealhulgas USA ja NATOga, et tagada vastastikune täiendavus ja vältida kattuvusi.

Tihe koostöö USAga on tugevnenud ka ELi-USA kaubandus- ja tehnoloogianõukogu raames. Maikus Pariisis toimunud ministrite kohtumise järel tehtud ühisavalduses²⁵ rõhutati kaubandus- ja tehnoloogianõukogu kesksel rollil uuendatud atlandiüleses partnerluses, mis võimaldab koordineerida ELi ja USA ühismeetmeid seoses Venemaa kallaletungiga Ukrainale. Mõlemad pooled olid ühel meelel selles, et tihe koostöö tarneahelate vastupidavuse suurendamiseks on olulisem kui kunagi varem. Lisaks loodi eriotstarbeline tööühm, mis käsitleb kolmandate riikide turvalise ja vastupidava digitaristu rahastamist avaliku sektori vahenditest, et sillutada teed kolmandate riikide digitaalprojektide ühisele rahastamisele USA ja ELi avaliku sektori vahenditest teatavate ühiste üldpõhimõtete alusel.

2022. aasta märtsis vastu võetud strateegilise kompassiga (vt VII jagu) tugevdatakse veelgi ELi küberdiplomaatia meetmete kogumit ja ELi küberkaitsepoliitikat, et parandada valmisolekut ja reageerimist küberrünnakutele. See on osa laiemast strateegiast, mille eesmärk on tugevdada ELi suutlikkust tegutseda kriisiolukordades ja kaitsta oma huve.

Küberturvalisuse toetamine Ukrainas ja naaberriikides

EL toetas Ukraina küberkerksust juba enne sõda. 2021. aasta juunis pidasid EL ja Ukraina esimese küberdialoogi ning EL toetas Ukrainat küberturvalisuse ja vastupidava digipöörde valdkonnas Ukraina jaoks mõeldud programmi EU4Digital kaudu 25 miljoni euroga. Täiendava 1,5 miljoni euro suuruse mestimisprogrammi eesmärk on aidata Ukraina küberjulgeolekuasutustel viia oma tegevus vastavusse ELi standarditega.

Pärast sõja puhkemist on EL edendanud koostööd ELi ja Ukraina kübereksperptide vahel ning koordineerinud tehnilise abi, seadmete, tarkvara ja asjakohaste teenuste pakkumist, et tugevdada Ukraina küberkerksust ja küberkaitset.

Lisaks uurib EL võimalusi pakkuda keskpikas perspektiivis toetust ka Moldovale, Gruusiale ja Lääne-Balkani partneritele. 3. ja 4. märtsil 2022 viidi Moldovas läbi ühine küberturvalisuse vajaduste hindamine, mille tulemusena võeti vastu spetsiaalne kriisidele reageerimise meede, et riigi küberturvalisust kiiresti tugevdada. Samasugust kiirreageerimistoetust valmistatakse ette ka mõningate Lääne-Balkani partnerite jaoks, keda peetakse ELi sanktsioonidega ühinemise tõttu eriti suures ohus olevaks. Samuti kaalutakse Euroopa rahutagamisrahastu kaudu Moldovale täiendava abi andmise võimalusi.

²⁵ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_22_3108

III. ORGANISEERITUD KURITEGEVUS JA TERRORISM

Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu on sundinud miljoneid inimesi oma kodudest lahkuma, suurendades oluliselt ELi välispiire ületavate inimeste arvu. 18. maiks oli Ukrainast ja Moldovast ELi saabunud ligi 6 miljonit inimest ning praeguseks on ELis ajutise kaitse saamiseks registreeritud 2,8 miljonit inimest. EL on püüdnud sõja eest põgenevaid inimesi võimalikult kiiresti ja paindlikult vastu võtta, seadmata seejuures ohtu julgeolekut oma välispiiridel. EL on rakendanud enneolematuid meetmeid, et pakkuda sõja eest põgenevatele inimestele ajutist kaitset, ning lubanud kohelda kõiki ELi saabujaid ilma diskrimineerimiseta. Samal ajal ei saa tähelepanuta jätta riske, mis võivad tuleneda asjaolust, et korraga on liikvel nii palju inimesi, mistõttu EL on asjaomaste ELi ametite tugeval toetusel jätkuvalt valvas uute arengute suhtes organiseeritud kuritegevuse ja terrorismi vallas.

Tugev Schengeni ala suurenenud ohtude kontekstis

Otse ELi välispiiri taga toimuvast sõjast tulenevate suurenenud ohtude kontekstis on **Schengeni** alal ja ELis julgeoleku kõrge taseme tagamine äärmiselt oluline.

Kooskõlas 2021. aasta juuni strateegias esitatud ambitsioonika Schengeni ala tegevuskavaga võttis komisjon mais vastu esimese Schengeni ala olukorda käsitleva aruande²⁶. Iga-aastase Schengeni tsükliga on ette nähtud Schengeni ala uus juhtimismudel, mille raames kontrollitakse korrapäraselt Schengeni ala olukorda. See aitab tagada puuduste kiire tuvastamise ja tõhusa reageerimise, et muuta Schengeni ala tugevamaks ja vastupidavamaks.

Esimeses aruandes tunnistatakse vajadust suurendada jõupingutusi peamiste ELi tasandi algatuste rakendamiseks, sealhulgas kõigi reisijate süstemaatiliseks kontrollimiseks välispiiridel, kasutades täiel määral ära Frontexi ja Europolit volitusi ning kavandatavaid ja olemasolevaid piiriülese politseikoostöö vahendeid.

Sisejulgeoleku ja piirihalduse parandamiseks tehtavate jõupingutuste nurgakiviks on eelkõige ELi piiride, rände ja julgeoleku valdkonna infosüsteemide uus arhitektuur ja koostalitlusvõime. Otsustava tähtsusega on koostalitlusvõime raamistiku kõigi elementide tõhus rakendamine vastavalt kokkulepitud ajakavale.

Valvsus ja koordineerimine

Õiguskaitsealase koostöö tugevdamine nii liikmesriikide vahel kui ka kolmandate riikidega on väga oluline selleks, et tagada teadlikkus esilekerkivatest kuriteo- ja terrorismiohtudest ning võtta meetmeid kuritegelike võrgustike ja üksikisikute suhtes, kes võivad püüda Ukraina-vastast sõda ära kasutada. Liikmesriigid ja operatiivpartnerid jagavad asjakohast kättesaadavat kriminaal- ja muud teavet aktiivselt Europoliga, kes võrdleb ja analüüsib seda ning väljastab selle alusel operatiivteavet, näiteks varajase hoiatamise teateid ja ohuhinnanguid, mida jagatakse partneritega.

Organiseeritud kuritegevus

²⁶ COM(2022) 301.

Organiseeritud kuritegevus on juba leidnud võimalusi praeguse olukorra ära kasutamiseks. Esialgse luureanalüüsi tulemusena on kuritegelikke mustreid kindlaks tehtud mitmes valdkonnas, nagu inimkaubandus, imporditavate ja eksporditavate kaupade kohta valeandmete esitamine, võrgupettused, küberkuritegevus ja tulirelvadega kaubitsemine. Samuti on tõendeid selle kohta, et raha ja krüptoraha varastamiseks esitlevad küberkurjategijad end Ukraina jaoks annetuste kogujatena²⁷. Ukraina kuritegelikud ühendused võivad püüda praeguse olukorra tõttu ümber asuda ja jätkata oma tegevust ELis.

Komisjon ja nõukogu eesistujariik Prantsusmaa on teinud koostööd nii omavahel kui ka ELi justiits- ja siseküsimuste asutuste ja eelkõige Europoliga, et käivitada kuritegevusega seotud ohte käsitlev valdkondadevaheline Euroopa platvorm (**EMPACT**) eesmärgiga hinnata, ennetada, takistada ja tõkestada olemasolevaid või tekkivaid raske või organiseeritud kuritegevusega seotud ohte. 7. aprillil 2022 korraldas Europol EMPACTi kohtumise, mille osalesid ELi liikmesriikide ja julgeolekuringkondade esindajad ja eksperdid ning mille eesmärk oli käsitleda Ukraina sõja tagajärjel tekkinud ohte, mis on seotud raskete kuritegude ja organiseeritud kuritegevusega. Konkreetseteks arutlusteemadeks olid luureandmete kogumine, erakorraliste operatiivmeetmete rakendamine ja olemasolevate meetmete rõhuasetuse muutmine, samuti sihtotstarbeliste ühismeetmete korraldamine.

Euroopa Komisjoni rahastatava tollialase koostööprojekti **CELBET** (Customs Eastern and South-Eastern Land Border Expert Team) raames jälgitakse piiril toimuvat kooskõlas projekti ülesandega pakkuda tolliametnikele operatiivtuge ja suuniseid ning jälgitakse tolli konfiskeerimistegevust ELi (Poola, Slovakkia, Ungari ja Rumeenia) ja Ukraina piiril asuvates piiripunktides.

Kuritegevus ja terroristlik tegevus

Kuigi seoses Venemaa sissetungiga Ukrainasse ei ole ELis otsest terrorismiohtu veel tekkinud, tuleb ilmselgelt jääda valvsaks.

Kuritegevuse ja terroristliku tegevuse kasvanud ohu tõttu on oluline, et liikmesriigid kasutaksid asjakohaseid ELi andmebaase, nagu Schengeni infosüsteem, sisestaksid neisse vajaduse korral andmeid ja kasutaksid neid andmebaase ELi sisenevate isikute kontrollimise käigus. See aitab tagada, et isikud, kes kujutavad endast ohtu ELi sisejulgeolekule, tuvastatakse liidu välispiiril. Vabadusel, Turvalisusel ja Õigusel Rajaneva Ala Suuremahuliste IT-süsteemide Operatiivjuhtimise Euroopa Liidu Amet (eu-LISA) tagab jätkuvalt ELi piirihaldussüsteemide täieliku kättesaadavuse ja tõhususe. Liikmesriikidele esitatud suunistes²⁸ on selgitatud, kuidas tagada välispiirile saabujatele sujuv menetlus, kuid samal ajal teostada siiski ka kõik vajalikud julgeolekukontrollid.

Valmisolek

²⁷ Google'i ohuanalüüsi rühm täheldas, et üha rohkem pahatahtlikke tegutsejaid kasutab oma andmepüügi- ja pahavara levitamise kampaaniates peibutisena Ukraina sõda. Internetiturbe ettevõtte Cyren uurijad teatavad, et suurenenud on krüptorahaga seotud pettused, mille puhul kasutatakse konflikti ära libaannetussaitidel.

²⁸ Komisjoni teatis „Välispiiride haldamise tegevussuunistes, mille kohaselt hõlbustatakse piiriületamist ELi ja Ukraina piiril“ (2022/C 104 I/01).

Lisaks suunistele ja koordineerimisele on ELi valmisolekut tugevdatud ka ELi ametite töötajate lähetamise kaudu.

Europol on lähetanud operatiivrühmi Ukraina naabruses asuvatesse ELi liikmesriikidesse. Need rühmad koosnevad liikmesriikidest pärit Europoli külalisametnikest ning Europoli ekspertidest, kes on saadetud Ungarisse, Leetu, Poolasse, Rumeeniasse, Slovakkiasse ja Moldovasse²⁹. Europoli külalisametnikud abistavad riikide ametiasutusi teise astme julgeolekukontrollide läbiviimisel ELi välispiiridel. Europoli eksperdid pakuvad tuge, kogudes ja hinnates teavet terroristliku tegevuse ja kuritegevuse ohtude tuvastamiseks, uurimiste toetamiseks ja selliste isikute kindlakstegemiseks, kelle sisenemine ELi võib olla ohtlik. Operatiivrühmad koguvad teavet, mida kasutatakse liikmesriikidele edastatavate kuritegevuse ohuhinnangute koostamiseks. Selline teabekogumine võimaldab Europolil prognoosida võimalikke arenguid ja koordineerida operatiivtegevust ELi liikmesriikidega, et reageerida Ukraina sõjast kasu saada soovivate kuritegelike rühmituste tegevusele, ning arendada edasi Europoli aktiivset koostööd Ukraina õiguskaitseasutustega Europoli peakorteris Madalmaades asuva Ukraina kontaktametniku kaudu.

Piirikontrollitoimingute toetamiseks on liikmesriikides ja ELi naaberriikides kohal ka **Euroopa Piiri- ja Rannikuvalve Amet (Frontex)**: praegu on kogu ELis, Lääne-Balkanil ja Moldovas üle 2100 piirivalveametniku. **Euroopa Varjupaigaküsimuste Tugiamet (EASO)** on ELi lõunapoolsetesse liikmesriikidesse ja Leetu lähetanud peaaegu 750 töötajat, et toetada operatiivtegevust, tugevdada vastuvõtusuutlikkust ja aidata läbi viia varjupaigamenetlusi.

Tuginedes kehtivale **Prümi otsusele**,³⁰ millega nähakse liikmesriikidele ette raamistik õiguskaitseametnike lähetamiseks ühisoperatsioonidele (nt ühispatrullid), saatsid komisjon ja Euroopa Liidu Nõukogu eesistujariik Prantsusmaa kõikidele liikmesriikidele ühise kirja, et teha kindlaks vajadused ja taotleda politseiametnike lähetamist, et käivitada ühispatrullid ELi piiriäärsetes liikmesriikides, mida sõja tagajärjel toimuvad massilised piiriületused kõige enam mõjutavad. Komisjon rahastab neid lähetusi Sisejulgeolekufondist (politsei tegevussuunast).

Inimkaubanduse vastu võitlemine

EL on alates esimestest sõjapäevadest olnud tähelepanelik ohtude suhtes, mis on seotud kuritegevuse ühe konkreetse valdkonnaga, kus võidakse kasutada ära ELis turvapaika otsivate inimeste massilist liikumist. Oluline on takistada inimkaubitsejaid võtmast näiteks transpordi- või majutuse libapakkumiste abil sihikule liikvel olevaid haavatavaid inimesi, kelleks on peamiselt **naised ja lapsed**.

Märtsis edastasid Europol ja Eurojust asjaomastele riiklikele ametiasutustele varajase hoiatamise teated Ukrainast saabuvate ohvrite ärakasutamise ja võimaliku inimkaubanduse kohta. Eurojust aitab tõhustada teabevahetust ja kiirendada õigusosalast koostööd, sealhulgas Ukrainaga, ning Eurojustile on koordineerimiseks edastatud ka inimkaubandust käsitlevad uurimised.

²⁹ 3. mai seisuga on Europol lähetanud Slovakkiasse ühe Europoli töötaja ja kolm külalisametnikku, Poolasse ühe ametniku, Rumeeniasse ühe ametniku ja neli külalisametnikku ning Ungarisse kaks külalisametnikku. Moldovasse on lähetatud üks Europoli töötaja ja kaks külalisametnikku.

³⁰ 2008/615/JSK, 2008/616/JSK.

ELi inimkaubandusevastase võitluse koordinaator on pidanud kohtumisi ELi riiklike raportööride ja samaväärsete mehhanismide võrgustikuga, justiits- ja siseküsimumsi käsitlevate asutustega ning inimkaubanduse vastu võitlemiseks loodud ELi kodanikuühiskonna platvormiga, et vahetada teavet kuritarvituste ennetamiseks ja tõkestamiseks ning ohvrite kaitsmiseks vajalike meetmete kohta. Mitmes liikmesriigis on algatatud võimalike juhtumite uurimine.

EL on kiiresti ja jõuliselt tegutsenud selle nimel, et koordineeritult reageerida reaalsele ohule, mis ähvardab ELi abi vajavaid inimesi. Ukrainas toimuva sõja eest põgenevate inimeste toetamiseks edastati ajutise kaitse direktiivi rakendavatele liikmesriikidele kiiresti tegevussuunised,³¹ mis käsitlevad ka inimkaubandust. Osana justiits- ja siseküsimumste nõukogu 28. märtsi 2022. aasta istungil esitletud kümnepunktisest kavast, mille eesmärk on tugevdada Euroopa koordineeritud tegevust sõja eest põgenevate inimeste vastuvõtmisel Ukrainast,³² töötas ELi inimkaubandusevastase võitluse koordinaator koostöös ELi ametite ja liikmesriikidega välja ühise inimkaubandusevastase kava,³³ mis käsitleb inimkaubanduse ennetamist ja ohvrite abistamist. Erilist tähelepanu pööratakse nende üksuste ja üksikisikute (sealhulgas vabatahtlike) registreerimisele, kes kavatsevad pakkuda majutust, transporti ja muud liiki abi, ning taustakontrolli tegemisele. Komisjon on teinud koostööd ka Euroopa Liidu Varjupaigaametiga, et toetada inimkaubanduse ohvrite avastamist vastuvõtukeskustes tehtava tervisekontrolli käigus. Saatjata või vanematest eraldatud lapsi ähvardab eriti suur kuritarvitamise, seksuaalse ärakasutamise või sunniviisilise kuritegevuse oht. Eespool nimetatud tegevussuunistes antakse liikmesriikidele abistavaid juhiseid ka laste ja eelkõige saatjata alaealiste saabumise, vastuvõtmise ja toetamisega toimetulemiseks. Ohustatud inimeste teadlikkuse suurendamiseks on komisjon loonud ka spetsiaalse veebisaidi, mis sisaldab praktilisi nõuandeid inimkaubitsejate vältimiseks.

Kui mõningaid valmisoleku suurendamise meetmeid on rakendatud otseselt vastuseks sõja tagajärjel kujunenud uutele tingimustele, siis muud olulised meetmed tulenevad **seadusandlikest algatustest**, mis valmistati ette juba enne Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu.

Komisjon tervitab 2022. aasta veebruaris saavutatud kokkulepet **Europoli** muudetud volituste³⁴ kohta, mis pärast rakendamist võimaldavad Europolil paremini toetada liikmesriike organiseeritud kuritegevuse ja terrorismi vastases võitluses. Europol saab enda käsutusse vajalikud vahendid ja kaitsemeetmed, et toetada politseijõude kuritegude uurimiseks suurandmete analüüsimisel ja küberkuritegevuse tõkestamiseks uuenduslike meetodite väljatöötamisel. Nende muutustega kaasneb tugevdatud andmekaitseraamistik, samuti tugevam parlamentaarne järelevalve ja aruandekohustus.

³¹ C/2022/1806, EUR-Lex - 52022XC0321(03) - ET - EUR-Lex (europa.eu).

³² https://ec.europa.eu/home-affairs/10-point-plan-stronger-european-coordination-welcoming-people-fleeing-war-ukraine_et

³³ https://ec.europa.eu/home-affairs/news/new-anti-trafficking-plan-protect-people-fleeing-war-ukraine-2022-05-11_et

³⁴ COM/2020/796.

Politseikoostöö pakett, mille komisjon esitas 8. detsembril 2021³⁵ ja mille üle peetakse praegu läbirääkimisi, tugevdab liikmesriikide õiguskaitseametnike koostööd, muutes andmevahetuse kiiremaks, hõlpsamaks ja turvalisemaks ning tugevdades ja tõhustades kohapealset operatiivkoostööd. Komisjon kutsub Euroopa Parlamenti ja nõukogu üles seda paketti kiiresti vastu võtma.

Kui need seadusandlikud ettepanekud on vastu võetud ja rakendatud, toetavad nad õiguskaitseasutusi võitluses piiriülese organiseeritud kuritegevuse vastu. See on eriti oluline nüüd, mil Ukraina kuritegelikud ühendused võivad püüda praeguse olukorra tõttu ümber asuda ja jätkata oma tegevust ELis.

ELi nõuandemissioon Ukrainas on riigi õiguskaitse- ja õigusriigi institutsioonide reformimist toetanud alates 2014. aastast. 2022. aasta märtsis muudeti missiooni volitusi, et pakkuda toetust Ukraina ning Poola, Rumeenia ja Slovakkia vahelistes piiripunktides, mis aitab suurendada olukorrateadlikkust seoses piiriülese kuritegevusega, sealhulgas inimkaubandusega, ning tagada humanitaarabi liikumise Ukrainasse.

IV. RELVAD, OHTLIKUD MATERJALID JA KRIITILISED JUHTUMID

Sõda on oluliselt suurendanud tuli- ja muude relvade ringlust Ukrainas ning see kujutab endast uut ohtu ELile ja teistele Ukraina naaberriikidele.

Valvsus ja koordineerimine

Märtsis välja antud tegevussuunistes anti liikmesriikidele nõu selle kohta, kuidas käsitleda tulirelvade suurenenud ringluse probleemi olukorras, kus ELi välispiirile saabub massiliselt inimesi³⁶. Suunistes rõhutatakse, et tulirelvade olemasolu tuleks pidevalt kontrollida ja et kellelgi ei tohiks lasta liitu tulirelvaga siseneda ilma sellekohase loata. Kui Ukraina ametiasutused on teatanud, et mõni sellistest tulirelvadest on kadunud, peaksid liikmesriigid nendest relvadest teatama Schengeni infosüsteemis.

On äärmiselt oluline, et kõik Ukrainasse suunduvad tulirelvasaadetised registreeritaks nõuetekohaselt koos kõigi asjakohaste andmetega (sh tüüp, valmistamise riik ja aasta, mark, mudel, kaliiber, seerianumber), et hõlbustada nende tulirelvade jälgitavust nii Ukrainas kui ka ELis.

EL on avalikult hukka mõistnud Venemaa hoolimatud sõjalised rünnakud Ukraina tsiviilstarbeliste tuuma-, bioloogiliste ja keemiarajatiste vastu ning nende rajatiste vahetus läheduses, samuti igasuguse muu tegevuse, mis kahjustab nende rajatiste turvalisust. Komisjon jälgib olukorda Ukrainas, pöörates erilist tähelepanu kiirusohule, mis on ELi sisejulgeoleku seisukohast kõige murettekitavam³⁷. Komisjon jälgib ka võimalikke keemilisi ohte ja on loonud sisemise koordineerismehhanismi juhuks, kui on vaja kiiret riskihindamist.

³⁵ COM/2021/780, COM/2021/782, COM/2021/784.

³⁶ Komisjoni teatis „Välispiiride haldamise tegevussuunistes, mille kohaselt hõlbustatakse piiriületamist ELi ja Ukraina piiril“ (2022/C 104 I/01).

³⁷ Komisjon korraldab koostöös USA partneritega seminari, millel käsitletakse haiglates asuvate, regulatiivse kontrolli alt välja jäävate radioloogiliste materjalidega seotud riske.

meediale, ning on suunatud poliitilise ja sõjalise eliidi ning tuntumate Venemaa ja Valgevene oligarhide vastu. Loeteludesse on kantud juba üle 1000 üksikisiku ja 80 üksuse. Nõukogus on arutlusel kuues sanktsioonipakett.

Nende ja varasemate Venemaa ja Valgevene üksikisikute ja ettevõtete vastu suunatud piiravate meetmete mõju sõltub nende tegelikust rakendamisest. ELi tasandi koordineerimine võib anda olulise panuse võimalike lünkade kõrvaldamisse ning komisjon on sanktsioonide järgimise hõlbustamiseks pakkunud sidusrühmadele ulatuslikku tuge kirjalike suuniste, sidusrühmade ja spetsiaalse eksperdirühma koostumiste ning mitmesuguste muude vahendite kaudu.

Lisaks on komisjon loonud nn külmutamise ja arestimise rakkerühma, kuhu kuuluvad komisjoni talitused, liikmesriigid, Eurojust ja Europol. Seni on liikmesriigid teatanud varade külmutamisest 9,89 miljardi euro väärtuses⁴⁰. 11. aprillil käivitas Europol koos liikmesriikide, Eurojusti ja Frontexiga operatsiooni „Oscar“, et toetada finants- ja kriminaaluurimisi seoses selliste füüsiliste ja juriidiliste isikute kuritegeliku varaga, kelle suhtes kohaldatakse ELi sanktsioone seoses Venemaa sõjaga Ukraina vastu. ELi külmutamise ja arestimise rakkerühm teeb tihedat koostööd G7 riikide (Kanada, Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia, Jaapan, Ühendkuningriik, Ameerika Ühendriigid) ja sarnaseid seisukohti jagavate partnerite (nt Austraalia) loodud rakkerühmaga „Venemaa eliit, nende lähedased ja oligarhid“ (REPO), samuti USA rakkerühmaga „KleptoCapture“ ja Ukraina rakkerühmaga.

Külmutamise ja arestimise rakkerühm toimib platvormina, mis võimaldab koordineerida ja hõlbustada teabe ja kogemuste vahetamist liikmesriikide vahel, anda suuniseid sanktsioonide rakendamiseks ning hõlbustada parimate tavade vahetamist kriminaaluurimise ja konfiskeerimise valdkonnas. Eelkõige on oluline, et õiguskaitseasutused oleksid valvsad sanktsioonidega hõlmatud üksikisikute ja üksuste võimalike õigusrikkumiste suhtes. Rakkerühma eesmärk on ärgitada ka arutelusid selle üle, kuidas kasutada konfiskeeritud rahalisi vahendeid – näiteks selleks, et aidata kaasa Ukraina ülesehitamisele.

Komisjon võtab täna vastu **vara sissenõudmise ja konfiskeerimise paketi**,⁴¹ milles võetakse arvesse kogemusi, mis on saadud liidu piiravate meetmete rakendamisel Venemaa ja Valgevene üksikisikute ja üksuste suhtes. See hõlbustab ELi piiravate meetmete tõhusat rakendamist kogu liidus, võimaldades kõnealuste meetmete kohaldamisalasse kuuluvate üksikisikute või üksuste omandis või kontrolli all oleva vara kiiret jälitamist ja tuvastamist. Vara sissenõudmise ja konfiskeerimise tugevdatud raamistikku kohaldatakse ka piiravate meetmete rikkumise suhtes ning sellega tagatakse piiravate meetmete rikkumisest saadud tulu tulemuslik jälitamine, külmutamine, haldamine ja konfiskeerimine. Selleks et tagada piiravaid meetmeid rikkuvate üksikisikute ja üksuste vara tegelik konfiskeerimine, võtab komisjon täna vastu ka ettepaneku nõukogu otsuse kohta, millega ELi toimimise lepingu artikli 83 lõikes 1 sätestatud ELi kuritegude loetellu lisatakse sanktsioonide rikkumine,⁴² ning teatise, milles esitatakse ettepanek direktiivi kohta, millega kohandatakse kuritegude ja karistuste määratlusi seoses piiravate meetmete rikkumisega⁴³.

Üldisemas plaanis tähistab see pakett olulist edasiminekut võitluses organiseeritud kuritegevuse vastu. Sellega täidetakse kohustused, mille komisjon võttis ELi julgeolekuliidu

⁴⁰ Lisaks sellele on külmutatud Venemaa keskpanga varasid ligikaudu 23 miljardi euro ulatuses.

⁴¹ COM(2022) 245.

⁴² COM(2022) 247.

⁴³ COM(2022) 249.

strateegias ja ELi organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise strateegias (2020–2025)⁴⁴. Paketi raames muudetakse 2014. aasta direktiivi konfiskeerimise kohta, nõukogu 2007. aasta otsust kriminaaltulu jälitamise talituste kohta ning 2005. aasta raamotsust kuritegevusega seotud tulu, kuriteovahendite ja omandi konfiskeerimise kohta, et tugevdada suutlikkust jälitada ja tuvastada ning lõppkokkuvõttes konfiskeerida ebaseaduslikku tulu, võttes arvesse väga madalaid konfiskeerimismäärasid ELis⁴⁵. Paketiga täiendatakse hõlmatud kuritegude loetelu ja laiendatakse konfiskeerimise eeskirju juhtudele, kui konkreetse kuriteo eest süüdimõistmine ei ole võimalik, kuid vara on ilmselgelt saadud kuritegelikul teel. Muutmise käigus tugevdatakse ka külmutatud ja konfiskeeritud vara tõhusat haldamist ning kriminaaltulu jälitamise talituste suutlikkust avastada ja tuvastada ebaseaduslikku vara. Vara sissenõudmise uus raamistik on suunatud kuritegelike ühenduste keerukate tegutsemisviiside vastu, mis sageli hõlmavad piiriülest tegevust ja vara varjamist mitmesuguste meetodite, sealhulgas krüptovara abil.

Koordineeritud õiguslane reageerimine

ELi tasandil on tehtud tööd ka selle nimel, et tagada koordineeritud õiguslane reageerimine Ukrainas väidetavalt toime pandud **rahvusvahelistele kuritegudele**, nii et kuritegude toimepanijad saaks vastutusele võtta.

Kaks liikmesriiki ja Ukraina on Ukraina territooriumil väidetavalt toime pandud sõjakuritegude, inimsusevastaste kuritegude ja muude rahvusvaheliste kuritegude uurimiseks moodustanud ühise uurimisrühma. Eurojust pakub ühisele uurimisrühmale õiguslikku, analüütilist, rahalist ja logistilist tuge. 25. aprillil 2022 liitus ühises uurimisrühmas osalejatega Rahvusvahelise Kriminaalkohtu prokurör⁴⁶ ja peagi on oodata täiendavate osalejate liitumist.

Komisjon esitas 25. aprillil 2022 ettepaneku Eurojusti määruse muutmiseks,⁴⁷ et võimaldada Eurojustil säilitada, analüüsida ja talletada raskete rahvusvaheliste kuritegudega seotud tõendeid. Eurojust ja Europol jätkavad tihedat koostööd kogu selle protsessi vältel. Õiguslase reageerimise koordineerimisel on väga oluline roll ka genotsiidivastasel võrgustikul, mille sekretariaat asub Eurojustis ja mis on koostanud andmestiku praegu Ukrainas tegutsevate vabauhenduste kohta ning toetab liikmesriikide ja Ukraina ametnikke, kes tegelevad sõjaga seotud aktiivsete juhtumitega.

2022. aasta aprillis muutis nõukogu **ELi nõuandemissiooni** volitusi Ukrainas, võimaldades missiooni raames toetada Ukraina ametiasutusi Venemaa sõjalise agressiooni käigus toime pandud rahvusvaheliste kuritegude uurimisel ja süüdistuste esitamisel. Missiooni raames antakse Ukraina ametiasutustele strateegilist nõu seoses rahvusvaheliste kuritegude uurimise ja süüdistuste esitamise, Ukraina õigusaktidesse vajalike muudatuste tegemise ja kommunikatsioonistrateegiaga ning pakutakse koolitust asjaomastes küsimustes. Missioon on osa mitmest koordineerimisalgatusest kõnealuses kontekstis ning selle osalised kuuluvad koos ELi delegatsiooniga USA-ELi nõuanderühma, mis käsitleb jõhkraid massikuritegusid Ukrainas.

⁴⁴ COM(2021) 170.

⁴⁵ Europoli hinnangul külmutatakse 2 % (2,4 miljardit eurot) ja konfiskeeritakse ainult 1 % kuritegelikul teel saadud varast (1,2 miljardit eurot), samal ajal kui ELi peamistel kuritegelikel turgudel ulatus kriminaaltulu 2019. aastal 139 miljardi euroni (1 % ELI SKPst).

⁴⁶ <https://www.eurojust.europa.eu/eurojust-and-the-war-in-ukraine>

⁴⁷ COM(2022) 187 final.

VI. VÄLISRIIGIST LÄHTUV INFOGA MANIPULEERIMINE JA SEKKUMINE

Praegused geopoliitilised suundumused on toonud esile välisriigist lähtuva sekkumise ohu. Venemaa sõjalise agressiooniga Ukraina vastu on kaasnenud teabega **manipuleerimine ja sekkumine**. Ukraina vastu suunatud jõhkrate rünnakute õigustamiseks on Ukraina valitsuse vastu esitatud alusetuid süüdistusi „natsismis“ ja „genotsiidis“, püütud avalikkust eksitada ning esitatud alusetuid süüdistusi ka NATO ja lääne vastu, samal ajal kui sõnavabadus ja sõltumatu teabe levitamine Venemaal on maha surutud. Jätkuvalt on oht, et Venemaa püüab kasutada manipuleeritud audiovisuaalset materjali ja desinformatsiooni selleks, et õigustada edasisi sõjalisi rünnakuid, nõrgestada Ukraina vastupanu, lõhestada rahvusvahelist kogukonda sõjale vastuseismisel või külvata kahtlusi seoses rahvusvahelise õiguse rikkumistega Venemaa poolt. Strateegilises kompassis võttis EL kohustuse kindlalt reageerida välisriikidest lähtuval teabega manipuleerimisele ja sekkumisele ning suurendada oma vastupanuvõimet ja suutlikkust selliste ohtudega toime tulla⁴⁸. ELi-sisese demokraatliku aruteluga manipuleerimist käsitletakse Euroopa demokraatia tegevuskavas, mis on komisjoni kooskõlastatud kava desinformatsiooniga võitlemiseks ja demokraatliku vastupanuvõime tugevdamiseks⁴⁹.

Valvsus ja koordineerimine

Euroopa Liit reageeris otsustavalt ja kooskõlastatult Venemaa desinformatsioonikampaaniale Ukraina vastu suunatud sõjalise agressiooni kontekstis. EL on teinud tihedat koostööd oma liikmesriikidega varajase hoiatamise süsteemi kaudu, samuti rahvusvaheliste partneritega nagu NATO, USA, Kanada ja G7 kiirreageerimismehhanism, et jagada teavet Kremli kasutatava manipuleerimistaktika ja sellega seotud suundumuste kohta. Kremli manipulatsioone paljastatakse järjest enam, eelkõige veebisaidi EUvsDisinfo kaudu, mille eesmärk on pakkuda inglise, vene, ukraina ja muudes keeltes faktilist teavet nii ELis, Ukrainas ja ümbritsevas piirkonnas kui ka Venemaal. Alates 2. märtsist peatati ELi võetud piiravate meetmete raames Venemaa riiklike meediakanalite RT ja Sputnik edastamine ELis. Digiplatvormid, peamised sotsiaalvõrgustikud, reklaamijad ja reklaamitööstuse osalised, kes on alla kirjutanud desinformatsioonivastasele tegevusjuhendile,⁵⁰ rakendavad kiireloomulisi meetmeid, et piirata desinformatsiooni seoses Venemaa kallaletungiga Ukrainale. Komisjon ja Euroopa välisteenistus jälgivad neid jõupingutusi. Esitatud teabest selgub, et platvormid on tugevdanud sõjaga seotud järelevalve- ja sekkumisvahendeid.

Lisaks võetakse kiiresti meetmeid, et toetada Kesk-Aasia ja Lääne-Balkani riike teabealase vastupanuvõime tugevdamisel ning välisriigist lähtuva teabega manipuleerimise ja desinformatsiooni vastu võitlemisel.

Valmisolek

Teabega manipuleerimise ja sekkumise avalik kasutamine välisriikide poolt, sealhulgas desinformatsioon kui üks hübriidohte tekitavaid vahendeid, on muutnud Euroopa demokraatia tegevuskava järelmeetmete võtmise pakilisemaks. Viimastel kuudel on ELi institutsioonid aidanud liikmesriikidel tõkestada välisriigist lähtuvat infoga manipuleerimist ja sekkumist eelkõige varajase hoiatamise süsteemi raames, jagades teavet sellises tegevuses

⁴⁸ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/et/pdf>

⁴⁹ COM(2020) 790.

⁵⁰ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation>

osalejate kasutatava taktika ning manipuleerimisele ja sekkumisele reageerimise strateegiate kohta. Käimas on arutelud, mille eesmärk on veelgi tugevdada ELi üldist reageerimist välisriigist lähtuvale teabega manipuleerimisele ja sekkumisele, tuginedes Euroopa välisriikide esitatud kontseptsioonidokumendile, milles käsitletakse spetsiaalsete **abivahendite kogumi** väljatöötamist kõnealuse ohu vähendamiseks. Selles koondatakse olemasolevad sisemeetmed ja uued ELi abivahendid ühise välis- ja julgeolekupoliitika raames. Seejuures tuginetakse ka Euroopa välisriikide strateegilise kommunikatsiooni üksuse⁵¹ ja komisjoni intensiivsemale tegevusele.

Euroopa digitaalmeedia vaatluskeskus (EDMO) moodustas pärast Ukrainas sõja puhkemist desinformatsioonivastase rakkerühma ning koordineerib oma võrgustikus faktikontrollijate ja uurijate tegevust. EDMO on analüüsinud, kuidas koroonaviirushaiguse kohta vandenõuteooriate levitajad suunasid oma tähelepanu kiiresti ümber Kremli-meelsete pettuste levitamisele – seda on täheldatud mitmes liikmesriigis⁵².

Digiteenuste õigusakti ettepaneku eesmärk on kohaneda kiiresti areneva digitehnoloogiaga ning selle mõjuga tehnoloogiaalastele ja demokraatiaga seotud väljakutsetele, nagu vihakõne, internetis levitav desinformatsioon ja destabiliseerimisstrateegiad. Märkimisväärsed edusammud Euroopa Parlamendi ja nõukogu läbirääkimistel peaksid võimaldama paketi kiiresti vastu võtta.

VII. LAIEM VALMISOLEK

Nüüd, kui Euroopas käib taas sõda ja toimuvad suured geopoliitilised muutused, on uue hoo saanud ka julgeolekualase tegevuse koordineerimine ELis. Selle aluseks on algatused, mida valmistati ette juba enne Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu. ELi välisjulgeolekule keskenduvad algatused mõjutavad märkimisväärselt ka julgeolekuliidu sisemõõdet.

15. veebruaril 2022 esitas komisjon **kaitsepaketi**,⁵³ mis sisaldab mitut algatust ELi kaitse ja julgeoleku seisukohast kriitilise tähtsusega valdkondades. See on komisjoni panus Euroopa kaitsele ja julgeolekule ning hõlmab kõiki probleemseid valdkondi. Paketis pakutakse välja konkreetsete sammude integreerituma ja konkurentsipõhisema Euroopa kaitseturu saavutamiseks, eelkõige ELi-sisese koostöö tugevdamise ja mastaabisäästu kaudu. Samuti sisaldab pakett julgeoleku- ja kaitsevaldkonna jaoks kriitilise tähtsusega tehnoloogia tegevuskava, mille eesmärk on hoogustada teadustegevust, tehnoloogiaarendust ja innovatsiooni neis valdkondades ning vähendada sõltuvusi kriitilise tähtsusega tehnoloogia sektorites ja väärtusahelates. Paketi eesmärk on tugevdada ka kosmose kaitsemõõdet ELi tasandil. Lisaks uuritakse, kuidas komisjon saaks hoogustada oma tegevust hübriidohtude vastu, sealhulgas kübervaldkonnas, tõhustada sõjaväelist liikuvust Euroopas ja väljaspool seda ning paremini käsitleda kliimamuutustega seotud probleeme kaitsevaldkonnas. Selle töö

⁵¹ Euroopa välisriikide strateegilise kommunikatsiooni, rakkerühmade ja teabeanalüüsi üksus pakub strateegilise kommunikatsiooni alast tuge ELi välis- ja julgeolekupoliitika rakendamisel prioriteetsetes piirkondades (lõuna- ja idapoolsed naaberriigid, Lääne-Balkani partnerid), töötades välja ja rakendades konkreetseid strateegilise kommunikatsiooni meetmeid, mis on suunatud ELi poliitika, väärtuste, eesmärkide ja huvide edendamisele.

⁵² <https://edmo.eu/2022/03/30/how-covid-19-conspiracy-theorists-pivoted-to-pro-russian-hoaxes/>

⁵³ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/contributing-european-defence_et

täiendamiseks käsitletakse 18. mai ühisteatistes „**Kaitseinvesteeringute puudujääkide analüüs ja edasised sammud**“⁵⁴ võimelünki ja tööstuse puudujääke, mis tuleb kõrvaldada, et toetada kõige suuremas ohus olevaid ELi liikmesriike, ning määratakse kindlaks meetmed tuvastatud puuduste leevendamiseks.

ELi vastupanuvõime kõnealustele ohtudele eeldab ka võimepõhist lähenemisviisi kõigis julgeolekusektorites, nagu on soovitatud komisjoni tegevuskavas tsiviil-, kaitse- ja kosmosetööstuse vahelise sünergia kohta⁵⁵. Käimas on töö võimepõhise lähenemisviisi edendamiseks sisejulgeoleku ja õiguskaitses valdkonnas.

Nõukogu võttis 21. märtsil 2022 vastu **julgeoleku- ja kaitsevaldkonna strateegilise kompassi**,⁵⁶ mille Euroopa Ülemkogu varsti pärast seda heaks kiitis. Kompassis esitatakse ambitsioonikas kava ELi julgeoleku- ja kaitsepoliitika tugevdamiseks 2030. aastaks. Selle eesmärk on muuta EL tugevamaks ja võimekamaks julgeoleku tagajaks, kes kaitseb oma kodanikke ning aitab kaasa rahvusvahelisele rahule ja julgeolekule. Kava sisaldab konkreetseid ettepanekuid koos väga täpse ajakavaga nende rakendamiseks, et parandada ELi võimet kriiside korral otsustavalt tegutseda.

Strateegilise kompassi üheks väljundiks on **ELi hübriidmeetmete kogumi** väljatöötamine. Need peaksid looma raamistiku koordineeritud reageerimiseks ELi ja selle liikmesriike mõjutavatele hübriidkampaaniatele ning hõlmama nii sisemisi kui ka väljapoole suunatud meetmeid. 2022. aasta alguses määrati kindlaks hübriidohtude suhtes vastupanuvõime tagamise valdkondlikud lähtetasemed⁵⁷ ning nüüd on kavas teha puudujääkide ja vajaduste analüüs. EL suurendab edaspidi selle raamistiku alusel valmisolekut, vastupanuvõimet ja vastumeetmeid ohtudele, mis tulenevad Venemaa agressioonist ja muudest katsetest destabiliseerida demokraatlikke riike ja reeglitel põhinevat mitmepoolset korda.

VIII. EDASINE TEGEVUS

EL peab jääma äärmiselt valvsaks muutuvate ohtude suhtes ning suurendama **valmisolekut ja vastupanuvõimet kõikidele võimalikele olukordadele**. Sõja mõju võib ilmneda mitmes eri vormis ja neid kõiki ei ole veel võimalik hinnata.

Ukraina kuritegelike võrgustike ümberpaiknemise ulatus ei ole veel teada. Eurojusti varasemad juhtumid osutavad heroini salakaubaveole Afganistanist Ukraina kaudu ELi, mida kinnitab ka Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskus (EMCDDA)⁵⁸. Ebastabiilsus võib raskendada võitlust selle marsruudi kaudu toimuva heroinikaubandusega ja see võib kaasa tuua ELi suunduva uimastivoo suurenemise ohu.

⁵⁴ JOIN(2022) 24.

⁵⁵ COM(2021) 70.

⁵⁶ Julgeoleku- ja kaitsevaldkonna strateegiline kompass Euroopa Liidule, kes kaitseb oma kodanikke, väärtusi ja huve ning toetab rahvusvahelist rahu ja julgeolekut: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/et/pdf>

⁵⁷ SWD(2022) 21 final.

⁵⁸ Aruanne uimastite ja alkoholiga seotud olukorra kohta Ukrainas 2020. aastal (2019. aasta andmete põhjal), OEDT, „Stopping the trafficking of a heroin substitute in France, Poland and Ukraine, including the planning and execution of a controlled delivery“, 2021/00446, Eurojust, mai 2020.

Mõned ELi mõjutavad riskid suurenevad pigem sõjategevuse lõppedes või võimalike sõjategevuses tehtavate pauside ajal. Erilist tähelepanu pööratakse edaspidi tulirelvade ringlusele. Sellega seotud riskid suurenevad siis, kui sõjategevus Ukrainas vaibub. Varasemad kogemused osutavad ka riskile, et võitluskogemuse omandanud ja äärmusrühmitustega kokku puutunud välisvõitlejate tagasipöördumine võib edaspidi viia terroristliku tegevuseni ELis. Seda võimalust tuleks hoolikalt jälgida ning komisjon juba hõlbustab liikmesriikidevahelisi arutelusid vägivaldse äärmusluse taustaga vabatahtlike välisvõitlejate tagasipöördumisega seotud probleemide üle.

Neid võimalikke ohte silmas pidades on oluline, et jätkuks ELi julgeolekuliidu strateegia rakendamine, sealhulgas selliste põhistrateegiatega elluviimise kaudu nagu ELi küberjulgeoleku strateegia, organiseeritud kuritegevuse vastu võitlemise strateegia (2020–2025), ELi terrorismivastane tegevuskava (2020–2025), ebaseadusliku tulirelvakaubanduse vastane ELi tegevuskava (2020–2025), inimkaubanduse vastu võitlemise ELi strateegia (2021–2025) ja ELi uimastistrateegia (2021–2025).

Jätkub töö selle nimel, et tagada ELile vajalik õigusraamistik. Näiteks koostab komisjon mõjuhinnaangut kõrge riskitasemega kemikaalide turustamise ja kasutamise reguleerimise ettepaneku kohta.

IX. KOKKUVÕTE

Julgeolekuliit täidab jätkuvalt oma rolli ELi ja selle liikmesriikide ettevalmistamisel olemasolevate ja võimalike ohtudega toimetulemiseks. Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu on näidanud, kui kiiresti võivad teoreetilised ohud realiseeruda, ning see rõhutab valvsuse, koordineerimise ja valmisoleku tähtsust.

Käesolev neljas eduaruanne ELi julgeolekuliidu strateegia rakendamise kohta näitab, et EL suudab kohaneda isegi selliste erakorraliste ja ootamatute ohtudega nagu Venemaa agressioonisõda Ukraina vastu. ELi julgeolekuliidu strateegia sihikindel rakendamine on olulisem kui kunagi varem.